

อธิปไตยในพระพุทธศาสนา*

SOVEREIGNTY IN BUDDHISM

พอฟล อุบลพันธ์*, กันตภณ หนูทองแก้ว

Porphon Ubophon*, Kantaphon Nhowthongkaew

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokara Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: popon2508@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนา เป็น คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และการปกครองของพระพุทธเจ้า ในส่วนความหมายที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น หมายความว่า สั่งสอนตน สั่งสอนใจของตนและผู้อื่น โดยมีหลักสำคัญ คือ หลักจริยศาสตร์และหลักจริยธรรม ทั้งสองหลักนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ต่อสังคม การบริหาร และการเมือง การปกครอง คำสอนทางพระพุทธศาสนายังมีประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และทั่วโลก เพราะพระพุทธศาสนามีจริยศาสตร์ที่สอดคล้องและเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ทุกเพศวัย สถานภาพ และระดับการศึกษาในวิถีชีวิตประจำวันมาอย่างยั่งยืน ผ่านทางประเพณี สังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคม จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในเรื่องของการเมืองการปกครอง เป็นตัวเชื่อมให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรักสามัคคี และมีความรู้สึกเป็นพวกพ้องและสำนึกว่ามีวัฒนธรรมและมีชนชาติเดียวกัน พระพุทธศาสนาไม่ได้ส่งเสริมในจริยธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังส่งเสริมให้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกันโดยไม่แยกชั้นวรรณะ ตามหลักแนวคิดทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะในหลักการของศีลธรรม ช่วยทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างผาสุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นในการพัฒนาตน มีศาสนาแห่งสิทธิเสรีภาพ ศาสนาพุทธมีความเชื่อในตัวบุคคลในชาติว่า มีศักยภาพสูงและพัฒนาได้ เพราะเป็นคุณค่าของมนุษย์ มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขัดเกลาอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมให้มีความสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเมืองการปกครอง หากพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้ศึกษาหลักธรรมอย่างถ่องแท้และถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ก็จะเกิดการพัฒนาทางความคิด เกิดปัญญา เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติ และนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและเกิดสันติสุขทั่วถึง

คำสำคัญ: อธิปไตย, โลกาธิปไตย, พระพุทธศาสนา

Abstract

Buddhism is the teachings of the Lord Buddha and the government of the Lord Buddha. In terms of the meaning of the teachings of the Lord Buddha, it means teaching oneself, teaching one's heart and others, with the main principles being ethics and morality. Both of these principles are of great benefit to society, administration and politics. Buddhist teachings are also beneficial to families, society and the world because Buddhism has ethics that are consistent and appropriate for people of all ages, statuses and levels of education in daily life sustainably through

* Received September 23, 2024; Revised November 19, 2024; Accepted November 26, 2024

traditions, society and culture, including various problems that arise in the social context. Therefore, it plays an important role in politics and governance, being a connector for Buddhists to have love and unity, and a sense of belonging and awareness of having the same culture and nationality. Buddhism does not only promote ethics, but also promotes people in society to be equal without class, according to the principles of politics and governance, especially in the principles of morality, helping people in society live together peacefully, especially emphasizing self-development with a religion of rights and freedom. Buddhism believes that individuals in the nation have high potential and can be developed because they are human values. It plays an important role in shaping and teaching members of society to be aware of their roles and duties. Especially in politics and government, if Buddhists study the principles of Dhamma thoroughly and correctly, then their thinking will develop, their wisdom will be beneficial to the development of the country, and will lead to prosperity and universal peace.

Keywords: Sovereignty, Globalism, Buddhism

บทนำ

สังคมทุกสังคมจะเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นได้ย่อมต้องมีระเบียบวินัยและผู้นำของสังคมเป็นหลักในการปกครองผู้นำของสังคมระดับประเทศโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์ สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแต่การใช้พระราชอำนาจด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ทรงมิได้ใช้พระราชอำนาจเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง แต่มีองค์การหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ กันไป พระราชอำนาจทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นฐานะประมุขของรัฐ หรือในฐานะอื่น ได้ถูกกำหนดไว้ อำนาจอธิปไตยนับว่าเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ (Supreme Authority) ที่จะใช้บังคับควบคุมและสั่งการให้ประชาชนในรัฐปฏิบัติตาม เจตจำนงสูงสุดของรัฐ (The Supreme Will of The State) ที่แสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ในรูปคำสั่งต่าง ๆ กฎหมายข้อบังคับ และเจตจำนงสูงสุดนี้ผู้แสดงออกและปฏิบัติ คือ หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ของรัฐนั้น อำนาจรัฐนั้นจะต้องมีความสำคัญและไม่มีขอบเขตที่จำกัดสามารถใช้บังคับได้โดยทั่วไปในราชอาณาจักรของรัฐนั้น ๆ อำนาจนี้รัฐเป็นผู้ใช้หรือเรียกว่า “รัฐเป็นอธิปัตย์” ในความเป็นอธิปัตย์หมายความว่า รัฐสามารถออกคำสั่งหรือตัดสินใจขั้นสุดท้ายต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อำนาจสูงสุดที่รัฐมีอยู่นี้จึงเรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” (พรชัย เลื่อนฉวี, 2554)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ระบุว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” คือ บทบัญญัติเรื่องที่มาและผู้ใช้อำนาจอธิปไตย กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภาอันประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม อันเป็นหลักการใช้อำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จุดเริ่มต้นของหลักอธิปไตยมาจากการรวมตัวกันของคนในสังคมขนาดเล็ก คือ ครอบครัวซึ่งเป็นสังคมเล็ก ๆ และพัฒนามาเป็นสังคมที่ใหญ่ จนกลายเป็นชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในพื้นที่เดียวกันที่แน่นนอน และมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยและความเป็นอิสระควบคุมโดยการจัดตั้งขึ้นด้วยเจตนารมณ์ของมนุษย์เองที่ต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อความดีงามของการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นอำนาจอธิปไตย

ได้เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการเริ่มก่อตั้งรัฐจะเห็นได้ว่ารัฐที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ ประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย เนื่องจากอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง และในระบอบประชาธิปไตย เจ้าของอำนาจอธิปไตย ก็คือ ประชาชน แต่ไม่สามารถที่จะเข้าไปใช้อำนาจนั้นได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเลือกตัวแทน ที่เรียกว่า นักการเมืองเข้ามาใช้อำนาจอธิปไตย ในการบริหารประเทศชาติและเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความสุข ทำให้นักการเมืองเป็นผู้ที่ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งอำนาจอธิปไตยนี้ก็สามารถที่สร้างผลดีและผลเสีย เท่า ๆ กัน ถ้าหากว่าผู้ใช้นั้นขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง และขาดศีลธรรม จริยธรรม ความยุติธรรมในการใช้อำนาจอธิปไตยก็จะสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน แต่เมื่อใดที่ผู้ใช้อำนาจตั้งอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่บริสุทธิ์แล้วการใช้อำนาจนั้นก็จะนำความสุข และความร่มเย็นมาสู่ประชาชนและประเทศชาติในที่สุด (Dawnapa, K. & Yuttana, P., 2022)

พุทธศาสนามีระบบศีลธรรมที่สามารถส่งเสริมคุณภาพของประชาชนให้เกื้อกูลต่อประชาธิปไตยได้การที่ประชาธิปไตยสถาปนาในสังคมที่มีพุทธศาสนายังรากลึกมาช้านาน ย่อมน่าจะเจริญก้าวหน้าด้วยดี แต่ในกรณีของประเทศไทยความจริงดูเหมือนจะไม่ได้เป็นเช่นนั้น เหตุปัจจัยนั้นย่อมมีอยู่มากมาย แต่ก็เป็นไปได้ว่าระบบศีลธรรมของพุทธศาสนาที่เป็นอยู่ อาจไม่เกื้อกูลต่อระบอบประชาธิปไตยมากนัก พุทธศาสนามองว่าสังคมที่ดีงามต้องเจริญงอกงามในสี่มิติ คือ ทางกาย ทางความสัมพันธ์ ทางจิตใจ และทางปัญญา กฎหมายที่ดีจึงต้องเป็นไปเพื่อสนับสนุนให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งสี่ มิใช่เน้นแต่ในเรื่องเม็ดเงินหรือเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังต้องคำนึงถึงสุขภาพกาย อันสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อม ขณะเดียวกันก็ต้องเอื้อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อกัน ไม่เอาเปรียบหรือลวงละเมิดกันแม้จะต่างกันทางเพศ ศาสนา เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรืออุดมการณ์ทางการเมืองก็ตาม นอกจากนั้นก็ควรส่งเสริมให้เกิดสภาวะแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่เอื้อให้เกิดสุขภาวะทางจิตใจ (คือ ผ่อนคลายเป็นสุข ไม่เป็นโรคจิตหรือโรคเครียด) และเจริญเติบโตในทางปัญญา มิใช่ลุ่มหลงอยู่กับอบายมุขหรือบริโภคนิยมใฝ่รู้ คิดชอบคิดเป็น แน่นนอนว่าความเจริญงอกงามทั้งสี่ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ อาทิ เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา เป็นต้น สามารถส่งเสริมให้เกิดระบบสถาบัน และกลไกต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และสื่อสารมวลชน เพื่อเอื้อต่อการเจริญเติบโตในทางสี่มิติ โดยไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เพียงแค่ควบคุมกำกับพฤติกรรมของคนให้ทำหรือไม่ทำอะไร การส่งเสริมศีลธรรมในสังคม การส่งเสริมการรวมกลุ่มทำประโยชน์สาธารณะ หรือการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน แทนที่จะทำให้ยุ่งยากมากขึ้น

ดังนั้น อธิปไตยในพระพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะพุทธศาสนาให้ความสำคัญ และมีวิธีการพัฒนาอย่างเป็นระบบปัญหาอยู่ตรงที่ระบบปฏิบัติดังกล่าวถูกมองข้ามไป แต่นอกเหนือจากการฟื้นฟูระบบฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้แพร่หลายแล้ว สิ่งที่ต้องทำควบคู่ไป ก็คือ การฟื้นฟูมิติทางสังคมให้กลับไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบศีลธรรมในพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดสำนึกและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก็จะทำให้ระบบศีลธรรมนั้นเข้มแข็งมั่นคง เพราะเป็นศีลธรรมที่เกิดจากความตื่นรู้ เบาลงจากความยึดติดถือมั่นในตัณหา มานะ ทิฐิ และสำนึกถึงความเชื่อมโยงกับสรรพสัตว์ในโลก ในสังคมประชาธิปไตย ผู้คนไม่ได้มีแค่ความสัมพันธ์ระดับบุคคลหรือระหว่างบุคคล แต่ยังมีความสัมพันธ์ในเชิงสังคม ซึ่งไม่เจาะจงหรือขึ้นอยู่กับตัวบุคคล (impersonal) เช่นความสัมพันธ์ที่ผ่านองค์กร สถาบัน ระบบ หรือการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันด้วยความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์เดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักมักคุ้นกันความปกติสุขในสังคมและความผาสุกส่วนบุคคลในปัจจุบัน จึงมิได้ขึ้นอยู่กับที่บุคคลมีธรรมะต่อกันและกันเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับปฏิบัติต่อสังคมอย่างถูกต้อง เช่น คำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม รักษาสมบัติของสาธารณะ สร้างความเป็นธรรมในสังคม ปกป้องสิทธิเสรีภาพที่ยึดถือร่วมกัน เป็นต้น

แนวคิดพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยคนไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา เป็นต้น จึงมีนักวิชาการหลายท่าน นิยามความหมายพระพุทธศาสนาดังนี้

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธิธมฺโม) นิยามว่า คำว่าพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสอนอันเปรียบเสมือนห้วง มหานที แห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุม ถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้านและที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่ง การกระทำ (กรรมวาท และกิริยาวัต) เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม (วิริยาวัต) ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอ่อนวอนปรารณา หรือศาสนาแห่งความหวังหวังกังวล การสั่งสอนธรรมของ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้และเริ่มต้น แต่บัดนี้ (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตรธิธมฺโม), 2550)

คุณ โทษณ์ นิยามว่า คำว่า “พระพุทธศาสตร์” แยกได้เป็น 3 คำ คือ คำว่า พระ แปลว่าประเสริฐ ดีเลิศ คำว่า พุทธะ แปลว่า ผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบาน ในที่นี้หมายถึงท่านผู้ตรัสรู้หรือยัส 4 อย่างถ่องแท้ คำว่าศาสตร์ แปลว่า ความรู้ หรือองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งที่มีอยู่อย่างเป็นระบบในความที่น่าจะเป็นไปได้ เมื่อรวมกันแล้วได้ความหมายว่าองค์แห่งความรู้ของผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบานอย่างประเสริฐในบรรดาองค์แห่งความรู้ทั้งหมดนั้นเป็นความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยพระองค์เองจนสามารถกำหนดเป็นทฤษฎีแห่งความรู้ต่าง ๆ มากมาย ในที่นี้จะแบ่งลักษณะความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเพียงแค่น้อยนิดเท่านั้น แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. คำสอนที่ทรงค้นพบใหม่ เช่น อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น
2. คำสอนที่ทรงปฏิรูปจากลัทธิ ศาสนาเดิม เช่น การทำบุญให้ได้ผลสมบูรณ์จะต้องทำกับผู้เป็นพรหมณ์ โดยกำเนิด หรือบริษทุธิ์โดยตระกูล พระองค์ทรงปฏิรูปโดยให้ทำกับปฎิคาหก(ผู้รับ) ที่มีศีลบริษทุธิ์มีคุณธรรม และหายก (ผู้ถวายหรือผู้ให้) จะต้องมีความบริษทุธิ์ใน 3 กาล คือ ก่อนให้-ขณะกำลังให้-หลังจากให้แล้ว
3. คำสอนที่ทรงปฏิวัติ เช่น การฆ่าสัตว์บูชาญจัดเป็นมหรามงคลอย่างยิ่ง สามารถบันดาลให้ตนสำเร็จตามปรารณา พระองค์ทรงเห็นตรงกันข้ามว่าการฆ่าเป็นบาปทั้งสิ้น ความรู้ในพระพุทธศาสนาแม้จะมากมายถึงกระนั้นก็ตามพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่พระนิพพาน คือ การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้นการบรรลุนิพพาน ก็คือ การเข้าถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง และบรรลุความสุขอย่างสูงสุด จิตของผู้บรรลุนิพพานย่อมมีความสะอาด สว่างและสงบตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่และเมื่อดับขันธแล้วก็เป็นการสิ้นทุกข์ ไม่กลับมาเวียนว่าย ตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป เมื่อมนุษย์ไม่สามารถเข้าสู่เป้าหมายอันสูงสุดได้อย่างรวดเร็วทางพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดอรรถะ หรือประโยชน์ที่เป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายรองเอาไว้ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและเป็นที่ยึดมั่นสำหรับมนุษย์เอาไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. ทิฏฐิธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบัน เช่นมีสุขภาพที่ดี มีเงิน ใช้จ่ายและมีงานทำ มีสถานภาพที่ดี และมีครอบครัวที่ผาสุก เป็นต้น
2. สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลาตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้านั้น เช่น ความอบอุ่น ซาบซึ้งสุขใจ ความภาคภูมิใจ ความอึดใจ ความกลัวกลัวมั่นใจ และความโล่งจิตมั่นใจ เป็นต้น
3. ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ไม่ผิตหวังและเศร้า มีความปลอดโปร่งสงบ และเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นต้น พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่มีเหตุและผลเป็นศาสนธรรมว่าโดยแม่บทอันเป็น หลักการใหญ่ที่เรียกว่า ปาพจนมี 2 อย่าง คือ พระธรรมกับพระวินัย ว่าโดยปฎิกซึ่งเป็น

คัมภีร์ หลักของศาสนามี 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ว่าโดยหัวข้อที่ เรียกว่า ธรรมชั้นมี 84,000 พระธรรมชั้น (คุณ โทษณ์, 2545)

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสอนที่ดีเลิศ ซึ่งเป็นความรู้ของผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบานอย่างประเสริฐในบรรดาองค์แห่งความรู้ทั้งหมดทำให้เกิดความสงบ และเมื่อนำคำสอนที่มีในพระพุทธศาสนามาใช้จะทำให้มนุษย์มีหลักการดำเนินชีวิตที่ดีและสามารถนำไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ได้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย

มานิตย์ จุมปา นิยามว่า อำนาจอธิปไตย มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่อาจถูกแบ่งแยกได้ หมายถึง เฉพาะการแบ่งแยกเพื่อเป็นเจ้าของเท่านั้นเพราะอำนาจอธิปไตยไม่อาจเป็นขององค์กรใดพร้อมกันในเวลาเดียวกัน อย่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมได้จะเนได้แต่เพียงแบ่งแยกตามลักษณะการใช้หรือแบ่งแยกตามหน้าที่เท่านั้น ที่เรียกว่า (Separation of Power) ตามทฤษฎีของมองเตสกีเออ(Montesquieu) ที่กล่าวไว้ในหนังสือเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (The Spirit of Law) ที่กล่าวไว้ความตอนหนึ่งว่าอำนาจอธิปไตยได้แก่อำนาจนิติบัญญัติ คือ อำนาจที่วางระเบียบ บังคับทั่วไปในรัฐอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจปฏิบัติการซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชนในการใช้หรือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและอำนาจอตุลาการ คือ อำนาจปฏิบัติการในการพิจารณาวินิจฉัยบรรดคดี (มานิตย์ จุมปา, 2550)

Heywood Andrew นิยามว่า อำนาจอธิปไตย คือ อำนาจที่แสดงความเป็นใหญ่ความเป็นอิสระความไม่ขึ้นแก่ใครหรือต้องเชื่อฟังคำสั่งคำบัญชาของผู้ใดที่เหนือตนโดยปราศจากความยินยอมของตน อำนาจอธิปไตย คือ คุณสมบัติขั้นพื้นฐานของรัฐและ เป็นอำนาจสูงสุดที่รัฐจะมีอยู่เหนือประชากรของตน ไม่มีขีดจำกัดใด ๆ ตามกฎหมายที่ใช้อำนาจนั้น ดังเราจะเห็นได้ว่า รัฐเปิดให้บุคคลมีเสรีภาพในการทำใด ๆ ตามความต้องการได้แต่รัฐก็พร้อมที่จะแสดงอำนาจหรือเข้าไปแทรกแซงการกระทำของประชาชนอำนาจสูงสุดดังกล่าวนี้อาจเรียกอธิปไตยจึงมีความชอบธรรมที่จะใช้กำลังเหนือบุคคลอื่นในสังคมการเมืองหนึ่ง ๆ (Heywood Andrew, 2009) สุพจน์ บุญวิเศษ. นิยามว่า อำนาจอธิปไตย คือ การแสดงออกซึ่งเอกราชของประเทศหนึ่ง ๆ ที่สามารถจะเป็นตัวของตัวเองในการกำหนดนโยบายของตนเองและน่านโยบายของตนออกบังคับใช้ได้เต็มที่ โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้ คำบัญชาของประเทศอื่นใด (สุพจน์ บุญวิเศษ, 2537)

ทั้งนี้ แต่ละรูปแบบของการปกครองย่อมมีความแตกต่างกัน เช่น ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชน คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศโดยผ่านการเลือกตั้ง ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอธิปไตยเป็นของพระมหากษัตริย์ หมายถึงกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ เป็นต้น

เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ต่าง ๆ ของรัฐ อำนาจอธิปไตยจะต้องกว้างขวางอำนาจอธิปไตยของรัฐจะต้องเป็นที่รับรู้กัน อำนาจอธิปไตย “เป็นอำนาจสูงสุดเหนือราษฎรและคนในบังคับบัญชาและไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมาย” รัฐจะต้องมีอำนาจอันไม่จำกัดนี้เพื่อให้สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตน อำนาจอธิปไตยแสดงออกโดยทางการบัญญัติกฎหมาย และกฎหมายทั้งปวงมาจากองค์อธิปไตย อำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจสูงสุดและถาวร (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2552)

อำนาจอธิปไตย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความเป็นรัฐ เพราะการจะเป็นรัฐได้นั้น นอกจากต้องประกอบด้วย ดินแดน ประชากร และรัฐบาลแล้ว ยังต้องมีอำนาจอธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่สามารถมีอำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) ในการปกครองตนเอง จึงจะสามารถเรียกว่า “รัฐ” ได้ (สุพจน์ บุญวิเศษ, 2537)

ลักษณะของอำนาจอธิปไตย คือ ต้องมีความสมบูรณ์ มีลักษณะทั่วไป มีลักษณะถาวร มีลักษณะที่แบ่งแยกไม่ได้ ในส่วนของประเภทของอำนาจอธิปไตย นักรัฐศาสตร์ได้แบ่งอำนาจอธิปไตยไว้ คือ

อำนาจอธิปไตยภายใน คือ อำนาจสูงสุดที่จะใช้ปกครองบังคับบัญชาประชาชนที่อยู่ในรัฐโดยปราศจากข้อจำกัดและเงื่อนไข อำนาจสูงสุดดังกล่าวนี้รัฐจะแสดงออกมาในรูปของกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกคนภายในรัฐได้ปฏิบัติตาม และมีองค์กรของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบนำไปบังคับใช้แก่ประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ โดยที่ประชาชนเหล่านี้จะคัดค้านหรือขัดแย้งไม่ได้

อำนาจอธิปไตยภายนอก คือ อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ได้โดยเสรี ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินความสัมพันธ์ในรูปใด ทางทหารหรือทางการค้า (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2552) ในส่วนของการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนนั้น สามารถใช้ได้ 2 วิธี คือ

1. การใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง เหมาะสำหรับประเทศที่มีพื้นที่ขนาดเล็กและมีจำนวนประชาชนน้อย โดยประชาชนสามารถใช้อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ โดยตรง โดยเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือคัดค้าน เป็นการปกครองโดยประชาธิปไตยโดยตรง แต่ในปัจจุบันนี้ประเทศต่าง ๆ ที่ปกครองแบบประชาธิปไตย มีขนาดใหญ่และประชากรมาก การปกครองโดยประชาธิปไตยโดยตรงจึงไม่สามารถกระทำได้

2. การใช้อำนาจอธิปไตยโดยอ้อม เป็นการที่ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางผู้แทนที่ตนเองได้เลือกตั้งเข้ามา จึงเป็นผลดีต่อประชาชนเป็นอันมาก จะได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ โดยผู้แทนที่เลือกเข้าไปจะทำหน้าที่แทนประชาชนตามรัฐธรรมนูญและระยะเวลาที่กำหนด (คำนิ้ง ชัยสุวรรณรักษ์ และ ธีระพล บุญสร้าง, 2546)

ในส่วนของ การแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชนตามหลักสิทธิเสรีภาพสามารถแสดงออกได้ โดย 1) การเลือกตั้ง (Election) 2) การแสดงประชามติ (Referendum) 3) การเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) 4) การยับยั้งกฎหมาย (Veto) 5) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ของรัฐ (Recall) 6) การแสดงมติมหาชน (Public Opinion) (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2552)

อำนาจอธิปไตยของไทยได้กำหนดกำหนดลักษณะเด่นไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน อันได้แก่

1. อำนาจนิตินิติบัญญัติ เป็นสถาบันที่รับผิดชอบต่อการกระบวนกรบัญญัติกฎหมายเป็นสำคัญ ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการออกกฎหมาย คือ รัฐสภา (Parliamentary) รัฐสภาเป็นสถาบันที่แสดงเจตนารมณ์ทั่วไปของประชาชน เพราะฉะนั้นการตราพระราชบัญญัติจึงถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ผ่านกระบวนการพิจารณาของรัฐสภา ถ้ารัฐสภาให้ความเห็นชอบผ่านพระราชบัญญัติก็เป็นร่างพระราชบัญญัติได้รับการตราให้เป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้ ตัวแทนของสถาบันนิติบัญญัติส่วนมากมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งทางตรงและแต่งตั้ง (สรรหา) เพื่อมาทำหน้าที่ออกกฎหมาย ซึ่งเป็นกลไกและเป็นเครื่องมือในการบริหารและการปกครองประเทศ (บุญศรี ยี่หมะ, 2522)

2. อำนาจบริหาร (Executive) มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย โดยยึดตามอำนาจนิตินิติบัญญัติ เป็นคณะบุคคลที่มีหน้าที่ในการนำนโยบาย (Policy) ไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ๆ เช่น นโยบายด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การระหว่างประเทศ เป็นต้น เป็นองค์กรให้เป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร คือ เป็นรัฐบาล ซึ่งหมายถึงคณะรัฐบาล (Ministry) หรือ คณะรัฐมนตรี (Cabinet) ทั้งนี้ หมายรวมถึงข้าราชการประจำทุกคนที่ร่วมปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารประเทศ ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยเรียกว่า ระบอบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) โดยมีนายกรัฐมนตรีที่ได้มีการยอมรับจากรัฐสภาให้เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (จักร พันธุ์เพชร, 2537)

3. อำนาจตุลาการ (Judiciary) มีหน้าที่ในการตีความกฎหมายหรือตัดสินคดีความ ตุลาการ คือ ศาลและผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาล หมายความว่า การปฏิบัติหน้าที่ในนามรัฐหรือในนามพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ในประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถาบันตุลาการจึงต้องสรรหาผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย เพื่ออำนวย

ความสะดวกและความยุติธรรมให้แก่คู่กรณี การทำหน้าที่ของผู้พิพากษาต้องเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออิทธิพลของบุคคล องค์กรใด ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะฉะนั้นจึงต้องแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร จึงทำให้สถาบันตุลาการมีอำนาจในการควบคุมบัญชาบุคลากรของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจอื่นใดส่งผลกระทบในการแต่งตั้ง โยกย้าย หรือลงโทษถอดถอนผู้พิพากษา

ประเทศไทยใช้ระบบนี้ปกครองประเทศมานานถึง 92 ปีมาแล้ว นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร ซึ่งได้ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ซึ่งต่อมาภายหลังได้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศสืบมา แต่ก็ยังมีปัญหาต่าง ๆ ไม่เป็นที่ยุติลงตัวในหลาย ๆ เรื่อง เพื่อเป็นแนวคิดประกอบการพิจารณาเรื่องระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขอเสนอแนวการปกครองที่เรียกว่า “อธิปไตยในพระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ ซึ่งมีอยู่ 3 ทาง หรือที่เรียกว่าอธิปไตย 3 คือ อัตตอธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ซึ่งจัดว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมและดีที่สุด ในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนมีความสุข ประเทศชาติมั่นคงตลอดไป

1. อัตตอธิปไตย (autocracy) คือ ถือตน ถือฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่

อัตตอธิปไตย คือ การที่วินิจฉัยและตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ด้วยคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนบ้าง ฐานะของตนบ้าง หรืออะไรต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับตนเป็นประมาณ

อัตตอธิปไตยนั้น จะถือเอาประโยชน์เอาเกียรติเอาฐานะของตนเป็นหลักแล้วก็ไปตัดสินใจ หรือกระทำการต่าง ๆ เช่น ออกเสียง เป็นต้น ไปตามนั้น

อัตตอธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดรวมศูนย์อยู่ในมือของบุคคลคนเดียว ที่สามารถตัดสินใจได้อย่างไม่จำกัดโดยกฎหมายหรือกลไกการควบคุมที่ประชาชนตั้งขึ้น อัตตอธิปไตยในประวัติศาสตร์ปกติจะอยู่ในรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบอบเผด็จการ ในยุคต้น ๆ คำว่า “autocrat” มักใช้หมายถึงลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง โดยนัยว่า “ไร้ผลประโยชน์ขัดกัน”

อัตตอธิปไตย เป็นการปกครองโดยคนคนเดียว มีอำนาจเด็ดขาด เป็นเผด็จการ จุดอ่อนอยู่ที่ว่า คนเรามักหลงตัว เป็นทาสโลกธรรม เมลาภ ยศ อำนาจ และมักขาดคุณธรรม เมื่อมีอำนาจปกครองบ้านเมือง จึงมัวเมาในอำนาจวาสนา ทารุณ รังแกประชาชน ตัวอย่างเช่น มีผู้ปกครองบ้านเมืองคนหนึ่งเป็นทรราช เมื่อเสียชีวิตลงใครต่อใครก็ยินดี แต่มีนายทหารยามคนหนึ่งร้องไห้ เมื่อถามว่าร้องไห้ทำไม ก็ได้รับคำตอบว่า “ร้องไห้เพราะกลัวผู้ปกครองคนนั้นจะไปทนกรร รังแกสัตว์นรก และจะถูกส่งมาเกิดเมืองนี้อีก”

2. โลกาธิปไตย (globalism) คือ ความนิยมของโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาสรรเสริญ

โลกาธิปไตย ถือเอาเสียงชกจูง หรือเสียงนิยมของข้างมากของชาวโลก ในขณะนั้น ๆ เป็นประมาณ หมายความว่า คนที่ถืออัตตอธิปไตยนั้น จะถือเอาประโยชน์เอาเกียรติเอาฐานะของตนเป็นหลักแล้วก็ไปตัดสินใจ หรือกระทำการต่าง ๆ ไปตามนั้น พวกโลกาธิปไตย คือ พวกมากลากไป ซึ่งในขณะนี้เราจะเห็นได้มาก คนไม่เป็นตัวของตัวเอง คือ ไม่ได้พิจารณาใช้เหตุผลตัดสินใจ แต่เป็นไปตามที่คนข้างมากเขานิยม พวกมากในหมู่คณะของตนฮือฮากันไปอย่างไร กลัวเขาจะว่าตัวเองก็ว่าไปตามอย่างนั้น อันนี้ไม่ถูกต้อง ไม่ดีพอ

คำว่าโลก คือ ประชาชน สภาผู้แทนราษฎรอินเดียเรียกว่า “โลกสภา” การปกครองระบอบนี้ พัฒนาขึ้นมาขั้นหนึ่ง เอาความคิดเห็นของประชาชนเป็นแนวในการปกครอง แต่มีข้อบกพร่องอยู่เหมือนกัน คือ หากประชาชนขาดคุณธรรม ก็จะร่วมกันคิดร่วมกันทำในทางไม่ถูกต้อง “แบบสามัคคีในหมู่โจร พวกมากลากไป” หรือ “เผด็จการทางสภา”

โลกาธิปไตย หมายถึง ความถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือเสียงชาวโลกเป็นประมาณ โลกาธิปไตย คือ ยึดถือเอาเสียงหรือกระแสหรือความนิยมของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ จะทำอะไรก็ทำตามกระแสเสียง ทำตามใจผู้คนส่วนใหญ่เกรงกลัวต่อเสียงต่อว่า โลกาธิปไตย เป็นดาบสองคม มีทั้งคุณและโทษ กล่าวคือ หากเสียงส่วนใหญ่ ประกอบด้วยธรรม มาจากผู้มีคุณธรรม ย่อมให้คุณแต่หากไม่ประกอบด้วยธรรม มาจากผู้ขาดธรรมย่อมให้โทษมากกว่าให้คุณ โลกาธิปไตย ในคำวัดตรงกับคำว่า ประชาธิปไตย ในภาษาทางโลกนั่นเอง

3. ธรรมาธิปไตย (Dhammathipatai) คือ ถือธรรม คือ ความจริง ความถูกต้อง ดั่งงามเป็นใหญ่

ธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรม ถือหลักการ เอาการที่ถูกต้องเป็นประมาณ ถือตามความดีงาม นั่นคือการพิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญา หมายความว่า ให้แต่ละคนนี้ ถือหลักการพิจารณาตัดสิน และกระทำการต่าง ๆ ด้วยอาศัยสติปัญญาบริสุทธิ์ พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟังแสวงหาความจริงอย่างถึงที่สุด ด้วยการคิดถึงที่สุด และอย่างจริงใจที่สุด เท่าไรก็เท่านั้น เช่น หลักกาลามสูตรก็อยู่ในข้อธรรมาธิปไตยนี้ ตามหลักนี้เมื่อเขาจะแสดงออก จะวินิจฉัยกระทำการอะไรต่าง ๆ ก็หมายความว่า สิ่งนั้นได้เกิดจากสุดยอดแห่งปัญญาของเขา สุดยอดแห่งคุณธรรมของเขาเท่าที่มี ในเมื่อแต่ละคนมีแนวในการวินิจฉัยตัดสินความและกระทำการต่าง ๆ โดยยึดถือสติปัญญาที่วินิจฉัยโดยบริสุทธิ์ใจ มุ่งเอาความถูกต้องเป็นประมาณเช่นนี้แล้ว มาทำให้เกิดเสียงข้างมาก ก็จะมีทางเป็นไปได้มากที่สุดว่า จะได้เสียงข้างมากที่สุด ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนแต่ละคนต้องธรรมาธิปไตย ถ้าในสังคมใดประชาชนเป็นธรรมาธิปไตยมากที่สุด ประชาธิปไตยสังคมนั้น ก็เป็นประชาธิปไตยที่ดีที่สุดในบรรดาประชาธิปไตยทั้งหลาย ถ้าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดในบรรดาระบอบการปกครองทั้งหมด ประชาธิปไตยของสังคมใด มีประชาชนที่เป็นธรรมาธิปไตยมากที่สุด เราก็จะได้ระบอบการปกครองที่ดีซึ่งเป็นที่สุดของที่สุด ธรรมาธิปไตย มีแต่จะนำความผาสุกสวัสดิผลมาให้แก่ประชาชนผู้อยู่ใต้ระบอบการปกครองนั้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย

ธรรมาธิปไตย คือ หลักเกณฑ์ในการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่หรือร่วมอยู่ในระบบการปกครองนั้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นผู้ปกครองหรือเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครอง ดังนั้นประชาชนแต่ละคนจึงต้องเป็นธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรมเป็นใหญ่ หมายความว่า ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ถือหลักการและกฎกติกาเป็นใหญ่ เมื่อคนเป็นธรรมาธิปไตย สังคมจึงจะเป็นประชาธิปไตยได้ และระบอบประชาธิปไตยจึงจะสำเร็จ ทำอย่างไรจึงจะให้คนไทยมีธรรมาธิปไตย เพราะปัจจุบันนี้สังคมไทยยังหาคนที่เป็ธรรมาธิปไตยได้ยาก คือ ยังมัวหวงพึ่งเทพเจ้าหรือสิ่งดลบันดาลภายนอกทั้งหลาย ยังไม่มั่นใจในธรรม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต., 2539)

ธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรม ถือหลักการ เอาการที่ถูกต้องเป็นประมาณ ถือตามความดีงาม นั่นคือการพิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญา หมายความว่า ให้แต่ละคนนี้ ถือหลักการพิจารณาตัดสิน และกระทำการต่าง ๆ ด้วยอาศัยสติปัญญาบริสุทธิ์ พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟังแสวงหาความจริงอย่างถึงที่สุด ด้วยการคิดถึงที่สุด และอย่างจริงใจที่สุด เท่าไรก็เท่านั้น เช่น หลักกาลามสูตรก็อยู่ในข้อธรรมาธิปไตยนี้ ตามหลักนี้เมื่อเขาจะแสดงออก จะวินิจฉัยกระทำการอะไรต่าง ๆ ก็หมายความว่า สิ่งนั้นได้เกิดจากสุดยอดแห่งปัญญาของเขา สุดยอดแห่งคุณธรรมของเขาเท่าที่มี ในเมื่อแต่ละคนมีแนวในการวินิจฉัยตัดสินความและกระทำการต่าง ๆ โดยยึดถือสติปัญญาที่วินิจฉัยโดยบริสุทธิ์ใจ มุ่งเอาความถูกต้องเป็นประมาณเช่นนี้แล้ว มาทำให้เกิดเสียงข้างมาก ก็จะมีทางเป็นไปได้มากที่สุดว่า จะได้เสียงข้างมากที่สุด (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต., 2539)

ธรรมาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองในอุดมคติ คือ ความถูกต้องชอบธรรมเป็นหลัก แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ยังทรงประกาศพระบรมราชโองการในวันเสด็จขึ้นเสวยราชย์ว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ธรรมาธิปไตย หรือ คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ มีลักษณะ คือ

1. เป็นคนมีหลักการไม่เลื่อนลอย ไหลไปตามกระแส เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นไปตามเหตุผล และกฎกติกาเป็นเกณฑ์ตัดสิน
2. ใช้ปัญญาและพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลความเป็นไปตามความเป็นจริงและเพื่อให้เข้าใจเข้าถึงหลักการความถูกต้องดีงามและเหตุผลในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้สามารถรักษาหลักการ ความจริง ความถูกต้องไว้ได้
3. มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ สุจริตใจในการใช้ปัญญาพิจารณาการตัดสินใจ ไม่เอนเอียงไปด้วยอคติ
4. รักธรรม รักความจริงความถูกต้องดีงาม ทำอะไรก็จะมุ่งให้ศึกษาธรรมและเป็นไปตามธรรม มุ่งให้ได้ความจริง มุ่งให้เกิดความถูกต้องดีงาม จนข้ามพ้นความยึดถือในตัวไปได้ ให้ธรรมเป็นใหญ่เหนือเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง และเพราะรักธรรม มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จึงเป็นคนที่พูดด้วยง่าย รับฟังข้อมูลและเหตุผล ไม่ถือรั้นในทิฐิ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต., 2539)

หลักธรรมาธิปไตยของชาวบ้าน ก็คือ รัฐธรรมนุญ หลักธรรมาธิปไตยของศาสนา ก็คือ ศีล 5 ศีล 5 ข้อ พระพุทธเจ้าท่านสอนให้มนุษย์มีความรัก ความเมตตาปรานี เพราะขึ้นต้นท่านก็บอกว่า อย่าฆ่ากัน อย่าเบียดเบียนกัน อย่าข่มเหงกัน อย่ารังแกกัน อย่าอิจฉาตาร้อนกัน ผู้ใดมาเคารพศีล 5 เป็นหลักยึดในใจของตน บุคคลนั้นได้ชื่อว่า ถือธรรมเป็นใหญ่ เมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ เราจะมีแต่ความรัก ความเคารพ ความเมตตาปรานี ศีล 5 เป็นมูลฐานให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย หัวใจของประชาธิปไตยอยู่ที่การเคารพสิทธิมนุษยชน เมื่อใครมีศีล 5 ก็ได้ชื่อว่า เคารพทุกสิทธิในการดำรงชีพอยู่โดยเสรี สิทธิในการครอบครองสมบัติโดยเสรี สิทธิในการใช้ประโยชน์ในคุ้มครองของตนโดยเสรี และสิทธิอื่น ๆ บรรดาสิทธิในสังคม ถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองและศีลธรรม เราก็ได้ยึดเอาธรรมอันเป็นหัวใจของเสรีภาพเสรีชน โดยมีเหตุผล มีกติกา เราจะทำอะไรทุกอย่างต้องมียกติกา

อำนาจเป็นใหญ่ที่ดีที่สุด คือ อำนาจที่เป็นธรรมหรือประกอบด้วยธรรม คือ ถือธรรมเป็นอำนาจ (Right is Might) ได้แก่ ธรรมาธิปไตย (ประยงค์ สุวรรณบุปผา, 2541)

ทั้งนี้ อธิปไตยทั้ง 3 ข้อ เป็นคนละเรื่องกับระบบการปกครอง ระวังอย่าเอาไปสับสนกัน อธิปไตยทั้ง 3 นั้น เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นข้อปฏิบัติอยู่ที่ตัวของทุก ๆ คน ที่แต่ละคนต้องปฏิบัติ แต่ละคนจะเป็นอัตตาธิปไตยก็ได้ เป็นโลกาธิปไตยได้ และเป็นธรรมาธิปไตยได้ ไม่ว่าจะอยู่ในระบอบการปกครองไหนก็ตาม

อธิปไตย 3 ประการนี้ เป็นหลักธรรมในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของบุคคล เมื่อบุคคลคน ประกอบด้วย อธิปไตยที่ถูกต้องดีที่สุดในหลักทั้ง 3 แล้ว คือ มีธรรมาธิปไตยแล้ว เราจึงจะเอาคนที่ประกอบด้วยธรรมาธิปไตย แล้วนั้นไปดำเนินการต่าง ๆ ของส่วนรวมต่อไป เช่น ต้องการประชาธิปไตยก็ต้องให้แต่ละคนมีธรรมาธิปไตย คือ ต้องให้แต่ละคนเป็นธรรมาธิปไตยแล้วไปปกครองกัน การปกครองจึงจะเป็นประชาธิปไตยที่ดีและแท้จริง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งในระบบประชาธิปไตย เรามีเสรีภาพที่จะปกครองตนเอง เมื่อต้องการประชาธิปไตยก็ต้องใช้เสรีภาพเพื่อปกครองตนเองให้ถูกต้องตามแบบประชาธิปไตยโดยทำตนให้เป็นธรรมาธิปไตย ข้อเสนอแนวการปกครองที่เรียกว่า “อธิปไตยในพระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหลักการปกครองแบบธรรมาธิปไตยซึ่งเหมาะสำหรับผู้ปกครอง ผู้นำ หรือผู้บริหาร ในหลักการ ปกครอง 3 ประการ คือ อัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความดี ความถูกต้อง ความเสมอภาค ไม่แบ่งชนชั้นและยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก

สรุป

ดังนั้น ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดลักษณะเด่นไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ได้แก่ 1) อำนาจอธิปไตยอยู่ ส่วนมากจะมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นกลไกและเป็นเครื่องมือในการบริหารและการปกครองประเทศ 2) อำนาจบริหาร มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย โดยยึดตามอำนาจอธิปไตย มีหน้าที่นโยบายต่าง ๆ ไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ 3) อำนาจตุลาการ มีหน้าที่ในการตีความกฎหมายหรือตัดสินคดีความ ต่าง ๆ คือ ศาลและ

ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาล ทำหน้าที่ในนามรัฐหรือในนามพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ในประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถาบันตุลาการต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย อย่างแท้จริง เพื่ออำนวยความสะดวกและความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ผู้พิพากษาต้องเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ อิทธิพลของบุคคลหรือองค์กรใด ในรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นหัวใจหลักและเป็นพื้นฐานของการปกครองรูปแบบนี้ เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในการไปพัฒนาประเทศไทยอย่างแท้จริงและไม่มี ความสลับซับซ้อน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้โดยทันที ดังที่เรียกว่า “อธิปไตยในพระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ ซึ่งมีอยู่ 3 ทาง หรือที่เรียกว่าอธิปไตย 3 คือ 1) อัตตอธิปไตย คือ ถิอตน ถิอฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ จะมีลักษณะเป็นการปกครองโดยคนคนเดียว มีอำนาจเด็ดขาด เป็นเผด็จการ 2) โลกาธิปไตย คือ ความนิยมของโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาสรรเสริญ ถิอเอาเสียงชกแจง หรือเสียงนิยมของข้างมากของชาวโลก ในขณะนั้น ๆ เป็นประมาณ กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า โลกาธิปไตย คือ พวกมากลากไป ซึ่งในขณะนี้เราจะเห็นได้มาก คนไม่เป็นตัวของตัวเอง คือ ไม่ได้พิจารณาใช้เหตุผลตัดสิน แต่เป็นไปตามที่คนข้างมากเขานิยม พวกมากในหมู่คณะของตนฮือฮากันไปอย่างไร กล่าวเขาจะว่าตัวเองก็ว่าไปตามอย่างนั้น คำว่าโลก คือ ประชาชน หลักการการปกครองระบอบนี้ พัฒนาขึ้นมาขั้นหนึ่ง เอาความคิดเห็นของประชาชนเป็นแนวในการปกครอง แต่มีข้อบกพร่องอยู่เหมือนกัน คือ หากประชาชนขาดคุณธรรม ก็จะร่วมกันคิดร่วมกันทำในทางไม่ถูกต้อง “แบบสามัคคีในหมู่โจร พวกมากลากไป” หรือ “เผด็จการทางสภา” ก็ได้ และ 3) ธรรมาธิปไตย คือ ถิอธรรม คือ ความจริง ความถูกต้อง ดิงามเป็นใหญ่ ถิอตามความดิงาม นั่นคือ การพิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญา อาศัยสติปัญญาบริสุทธิ์ พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุดและดีที่สุด นับได้ว่าธรรมาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองในอุดมคติ คือ ความถูกต้องชอบธรรมเป็นหลัก ในหัวข้อ “หลักอธิปไตยในพระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ ซึ่งมีอยู่ 3 ทาง หรือที่เรียกว่าอธิปไตย 3 คือ อัตตอธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ดังที่กล่าวมาทั้งหมดในบทความนี้ เมื่อนำหลักธรรมนี้ไปใช้ร่วมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ประเทศและประชาชนจะมีความสำนึกและตระหนักในความสำคัญของการปกครองระบบนี้ ความสุขและความเจริญจะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง 3 ประเภท คือ อัตตอธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความดี ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สี ผิวด ชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน หลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักการปกครองสายกลาง อหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก คือ หลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คำนึ่ง ชัยสุวรรณรักษ์ และธีระพล บุญสร้าง. (2546). ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพมหานคร: หจก.วี เจ พรินตติ้ง.
- คุณ โทชน์. (2545). พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินตติ้งเฮาส์.
- จักร พันธ์ชูเพชร. (2537). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: เวลด์เทรต ประเทศไทย.
- บุคอรียะมะ. (2522). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยงค์ สุวรรณบุปผา. (2541). รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตก. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส . พรินตติ้ง เฮาส์.
- พรชัย เลื่อนฉวี. (2554). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรธิธมโม). (2550). ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. พะเยา: หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2539). สถานการณ์พระพุทธศาสนาในกระแสสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก.
- มานิตย์ จุมปา. (2550). วิพากษ์การปฏิรูปรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: วีพรีน.
- สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว. (2552). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์.
- สุพจน์ บุญวิเศษ. (2537). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก. เอ็ม. ที. เพรส.
- Dawnapa K. & Yuttana P. (2022). Application of Sovereignty in Thai Society. Journal of Modern Learning Development, 7(4), 396-403.
- Heywood Andrew. (2009). Key Concepts in Politics. Retrieved June 27, 2024, from <https://nursing.mfu.ac.th/en/lrc/e-learning.html>